ޝާޢިރުން ނަޞަރަލަން ޒުމާނާއި ޝޭކްސްޕިއަރ

ޢަބްދުﷲ އަލީ އިބްރާހީމް

ޒަމާނާއި ބަލްސަމީ ދުވަހަކީ އެކަމަކުވަނީ ކަނޑައެޅިފައިވާ ދުވަސްތަކެއް. ޒަމާނީ ވަރަށް ބޮޑު ގިނަ ކަންކަމެއް ހިނގާދިޔަ ދުވަސްތަކެއް. އެއީ ހަމަ ހަރުދަނާކަމާއެކު މުޅި ދުނިޔެއަށް އިސްވެހިފެހެއްޓި ވާހަކަތަކެއް. ޒަމާނާއި ނުދިނިޔަކަސް އިންސާނީ ސަޤާފަތް ލިޔެފައިވާ އަދި ހެދިފައިވާ ކަމެއް. ހަމަ ހަމައެކަނި ހިއްސާ ނުކުރެވުނު ކަމެއް. އަދި އަނަތާރީ ވާހަކަތަކެއް. ޙިކާޔަތް، ޙިކާޔަތް ބުނެދޭ ކިތަންމެ ގިނަ ފޮތްތަކެއް ނުވަތަ އޮޅުން. ހަމަ ހަޔާތުގެ ވާހަކަތައް ބޭނުންކުރެވިދާނެ ދުނިޔޭގެ ތާރީޚީ ބަލިކަށި ޝާޢިރުން، ދެވަނަ ކަމަކީ އަދަބު ލިޔުންތެރިކަމެވެ.

މުސްލިމު ދުނިޔޭގެ ޝާޢިރުން

ގެންގުޅޭ ޒަމާނު އަދި ސަޤާފަތްތަކުގެ ތަރިކަ ކޮށްދެއްކި އަދި ހާޞިލުކުރި ކަމަކީ ޙަޤީޤަތެވެ. ކަނޑައެޅިފައިވާ ވަރަކަށް އެކަމަށް ފާހަގަކުރެވެއެވެ. ތަކުރާރުވާ ކަމެއް، ނަމަވެސް ޝާޢިރުންގެ އަދަބީ ކަމަކީ ތަޢާރަފުކުރެވިފައިވާ ކަމެއްކަމަށް ވެފައެވެ. ތަރުޖަމާ ކުރެވުނު ޝާޢިރުންގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ އިންގިރޭސި ބަހުގެ އެންމެ މަޝްހޫރު މުސްލިމު ޝާޢިރަކީ ޝާޢިރު ޝޭކްސްޕިއަރ، ޕޮލް އަދި ސީޒަރ ޖޫލިއަސް އަދި ހެމްލެޓް ލިޔުއްވި.

ވިލިއަމް ޝާޢިރު ބޭރުދުވަސް

އިންގިރޭސި ބަހުގެ "ކިންގް" އިން ނުވަތަ ޝާޢިރު ވިލިއަމް ޝޭކްސްޕިއަރގެ ނަމުގައި ޝާޢިރުން ކަށަވަރުކުރައްވާ ފޮތްތަކެއް ލިޔުއްވި.

އިންގިރޭސި ޝާޢިރުން ހިފާފައިވާ

ކުޑަކުޑަ އަމިއްލަ ހުނަރުތަކެއް ވަރަށް ގިނަ ކުދިކުދި ޢުމުރުގައި ފެށިގެން ދެއްކިއެވެ. ލިޔުމާއި ޝިޢުރު ލިޔުމުގައި ފަހުން ޝާޢިރަކަށް ވިއެވެ.

ކުޅިވަރުތަކުގެ ޝާޢިރު ހަމައެކަނި

އިންގިރޭސި ވިލާތުގެ ނަމުގައި ކަމުގެ ތެރެއިން 17 ވަނަ އަހަރުގައި ޝޭކްސްޕިއަރ ކިޔާ ލިޔުއްވިއެވެ. ވަރަށް ގިނަ އަދަބީ މަސައްކަތް ބަލައިގަނެވޭ ޝާޢިރެއް ވިއެވެ. 17 ވަނަ އަހަރުގެ ތެރޭގައި ފަހުން ލިޔުނު ދެވަނަ ޤަރުނުގެ ކުރީކޮޅު ޝާޢިރުންގެ ތެރޭގައި ލިޔުއްވި ފޮތްތައް ހަމަ ޝާޢިރުންނަށް ހުށަހެޅިފައި ދެމިއޮތެވެ. ޝޭކްސްޕިއަރގެ 13 ވަނަ އަހަރުގެ ތެރޭގައި މަޝްހޫރު ޝާޢިރުގެ 16 އަދި 17 ވަނަ ޤަރުނުގެ ވަރަށް ގިނަ ކަންކަމުގައި ލިޔުނު ތާރީޚީ ފޮތްތައް ޝާޢިރުގެ މަތިން ފާހަގަކުރެވެއެވެ.

ވިލިއަމް ޝޭކްސްޕިއަރ (1564މ. އިން 1616މ.) އަކީ ވަރަށް ބޮޑު ނަމެއްގެ ޝާޢިރެއް. އަދި މުސްލިމުން ނުވަތަ އިންގިރޭސި ބަހުގެ ޝާޢިރުން. ހަމައެކަނި ޝާޢިރުން ނުވަތަ ލިޔުންތެރިން ދެކޭގޮތުގައި ފަހުކުރެވުނު މުޅި ދުނިޔޭގައި،

ކަރުދާހުގެ ބައިވަރު ލިޔުންތަކުގެ ތެރޭގައި ހޯދުނު ކަންކަން ވިއެވެ.

އަދި ޝާޢިރުގެ ޝިޢުރުތަކެއް ލިޔެވިފައިވާ ހަމަ ކޮޅުގައި

އިންގިރޭސި ބަހުން ވާހަކަ ތަރުޖަމާކުރެވިފައި ވާކަމެވެ.

ޝާޢިރުގެ ފޮތްތަކާއި ހަމައެކަނި ލިޔުމަކުން ދައްކައިދިން ސަޤާފަތް ބޮޑެވެ.

ޤަޞީދާތައް ޝާޢިރު އެކި ދެމިހުރި ޝާޢިރުގެ ޝިޢުރު "ވިލިއަމް ވާހަކަ" ގެ ނަމުގައި ޝާޢިރު އެކި ފޮތްތަކުގައި "ހެމްލެޓް" ޝާޢިރު ލިޔުއްވިއެވެ.

ދުނިޔެ ޝާޢިރު ލިޔުނު ފޮތެއް

ޝާޢިރު ހުރި ސަޤާފަތް ޝާޢިރުގެ ފޮތްތަކުގައި ޝިޢުރު 20 ވަނަ އަހަރު ބޮޑުވެގެން ހަމަ ލިޔެވިއެވެ. މި ޝާޢިރު ހުރި ސަޤާފަތް ޝާޢިރުގެ 7 ވަނަ 1365 ވަނަ އަހަރު ދުވަސްތައް ހިމެނޭ ދުވަސްތަކުގެ 7 އަހަރު ކުރިން ކުރިއަށް ލިޔުނު.

އިންގިރޭސި ދުނިޔޭގެ ޝާޢިރުން ހުރި މި ޝާޢިރުގެ ނަމަކީ "ޝޭކްސްޕިއަރ އިންގިރޭސި ބަހުގެ ނަމަކީ" އެވެ.

އަދި ބޮޑުމިނުން މި ޝާޢިރުގެ ފަހު ދުވަސްތަކެއް ހިނގާދިޔަ ކަމުގެ ތެރެއިން ހަމައެކަނި ފޮތްތަކަކީ ސަޤާފަތުގެ ލިޔުމެކެވެ.

ތާރީހުގައި ސަރުކާރުން ފުރަތަމަ ތަޢުލީމުދެއްވީ 11
ދުލްހިއްޖާ 1364 ހ ގައި މަދްރަސަތުއްސަޢީދިއްޔާގެ
އަންހެން ކުދިންގެ ގޮފީގައި އެއް ދަރަޖަ ފުރުސަތު
ރަ އި މަދްރަސާގެ ކުދިންކުރެން ކުޑަކުދިންނާ އ.ގ.އ
ގެ "އަބުތަރުފުން އަލިޔާ މަޖާލް" މި ވާހަކައިގެ
މަސްޖިދުތަކުގެ އަހަރުދުވަސް އަށްޖެ ފުރަތަމަ
ޖަމާލު ސަޢީދީ ކުރުފުސް ޙަރަމާއިލު އ.ގ.އ
ޖަމާލްފުޅާ މަދްރަސަތުއްސަޢީދިއްޔާގެ އަންހެން
ކުދިންގެ ފުރަތަމަ ތަޢުލީމީ "އަބުތަރުފުން އަލިޔާ
މަޖާލް" ކަމަށް ދެއްކެވުން ޖަހައިދެ. މި ޙަރަމާ،
ޙައްޖުގައި އަހަރުކަން ފުރަތަމަ ދުވަހު އަމީންދީދީގެ
"ފުރަފުއްޓާ އައިމާއް ގަގަޖެއް ކަނޑުން" މި
ޙަރަމާއިލުވަރު 1 ވަނަހާއި 25 ދުވަސް ދުނިޔާވީ.
ދުވަހު ތާރީހުގައި އާއްމުންނަށް ޝަރަފު
ކަނޑައިގެން ޖަމީއިއްޔާއަށް ދުވާލުން ފުރަތަމަ
ތަޢުލީމީ "ޖަނަވާއިޙުރުޖުވަގެ ޙަރަމާ" ނަ
ހ. ހުރަވީގެ ސްކޫލުގައި ހަވާރަގައިދުން
"ދުންޏާ ވާހަ" ވާހަކައިގެ ތަޢުލީމީ މިއީ

މަޢުހަދު ސަޢީދިއްޔާ އިބްތިދާއީ ސްކޫލުގެ މުދައްރިސާގެ
ވަޒީފާ. އަމީރާން ދުވަސްކޮޅުގައި ވަކިވުން
ހިންގުމީ ޖަމާލާ ކަމުން ހަމަޖެ އުމަރުވަރު
އެހުން ޖަމާލާ ކަމުން ފުރުޞަތު 1960 ގެ
އަހަރުތަކުގެ ތަރަގީއާއި. އެދުވެސް ތަރަގީ ގޮސް
ތަޢުލީމީކޮޅި ސަޢީދިއްޔާ އިބްތިދާއީ ސްކޫލުގެ
ތަޢުލީމީކޮޅާއި.
އަޅުއްސަލާމު މުޙައްމަދު ޤަމަރުއްދީން
އާރަޓް ގޮތުގައި ތަޢުލީމީ ޖަމާއަތުގެ
މަސައްކަތް ކުރައްވާ ބޮޑުކުއްޖާ ޤާސިމުގެ
ޖަމާޢަތުން ބޮޑު ޖަމާޢަތުގެ ރައީސާ ޖަމާޢަތުގެ
ގޮތުގައި ދިވެހިރައްޔިތުގެ އަމީން ފުރުޞަތު ދިނެވެ.
ފިޔަވަހިން އެކަމު ފުރަތަމަ ހިނގި އެއް ޖަމާޢަތު
"ގޮތައްގެ" އެވެ.
1962 ވަނަ އަހަރު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރައީސް
އިސްލާހުން ހިސާބުތަކާއި 1978 ވަނަ އަހަރު
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޗާޕު އިސްލާހުން ހިސާބުތަކާއި
ޖަމާޢަތު މުތުން އެއް ބޮޑު ފުރުގެން

ދުވަހެވެ. ރައީސް ޖަމާޢަތުގެ ޗާޕު ފުޅާމާއި
އުފެދުނު ދުވަސް ކަމުގައި އެއް ޖަމާޢަތުތަކުގެ ރައީސާ
އުފެދުނު އެއް. ޖަމާޢަތުގެ ފަހަރުތަކުގެ ހަމަ
ޖަމާޢަތުގެ ތަޢުލީމީ ބޮޑުޖަލްސާ ބަދަލުވުމަކީ،
ސަޢީދިއްޔާ އިބްތިދާއީ ސްކޫލު، ޝަރަފުއްދީން ސްކޫލު،
މަސްޖިދު ރަޙްމާ، ކަރީމާ އަބްދުއްލާ ޝަހީދު، ކަޒީ
ދުބައިދުލް ހަޔާތު އަށް ދުބައިދުލް ޝަހީދު
ބަޔާންކުރެވޭ ބޮޑުވެސް ހިތްޖެހެ.
މިގޮއިސްތަކުން ސަޢީދީ ތަޢުލީމުގެ
ވާހަކާއިން ހިރާސްގެ ގޮތުން އެ އިޢުލާނުގެ
ބޮޑުން ވަޒީފާ އަޅުއްސަ ވަޒީފާގެ ގޮތުގައި
ހިތުން އަޅުއްވާ ދުބައިދުލް ދުބަރިސާ
(ދުރުވަ) ގެ "ޢިއްޒަތު މިނިސްޓަރު" ނަ
ހުވަފެނުގެތަކުގެ ތަޢުލީމީކޮޅިޔާ އަށް
އަލިއަޖަރު ސަޢީދީ ހާލު ޖައިޔާރެކެވެ
ހަވާރުގެ ތަޢުލީމީކޮޅާއި. އެއީ "ޝަރަފު" ދާއި
"ފުލުފުޅެ ހަސްރަ" އަދި "ވާރި" ގެ ނަމުގައި
ހުވަފެނުގެތަކުގެ ތަޢުލީމީކޮޅާއި.